

bulteno

de Esperantista Klubo en Brno 2/1992 (200)

Hodnota esperanta

Jak se budeme dorozumívat v příštím století?

Angličtina je v současné době nejrozšířenějším a nejvíce studovaným světovým jazykem, ale názor, že stačí sama vyřešit problém mezinárodního dorozumívání, je mýtus. Z ankety provedené v šesti zemích západní Evropy se ukázalo, že jen 6 % obyvatel skutečně rozumí běžnému anglickému textu. Ostatně, proč se věnuje každoročně tolik miliard na překládání a tlumočení?

Nejde však o to, aby v oblasti mezinárodního komunikování "zvítězil" určitý jazyk - důležité je, aby zvítězili lidé. Tedy aby co největší počet obyvatel naší planety se měl možnost vzájemně dorozumívat, vyměňovat si informace a zkušenosti bez ohledu na rozdílnost mateřských jazyků. Nedokáže-li se někdo naučit jednomu jazyku, neznamená to, že není schopen zvládnout jazyk jiný; a zvládne-li jeden jazyk jakž takž, může jiný ovládnout dokonale. Lidé se liší jemností sluchu, znalostí gramatiky, logikou myšlení, kvalitou paměti, schopností odvozovat slova a jednotlivé jazyky si těchto schopností vyžadují nesterjným způsobem - jeden má zvlášť těžkou výslovnost, jiný komplikovanou mluvnici, další důmyslné, ale na uplatnění logiky náročné odvozování slov, čtvrtý namísto logiky raději zatěžuje naši paměť atp. Proto každému člověku "sedí" jiný jazyk.

Němčina je pro nás přijatelná výslovností, ale má velké množství tvarů při skloňování, časování a odvozování. Angličtina naopak je velmi skromná na tvarosloví (-s, -ing, -ed), ale často ji nezvládne ten, kdo nemá jemný hudební sluch, takže "neslyší" jednotlivá slova hovoru a kdo nemá dostatečně cvičenou paměť na záplavu nelogických frazeologických výrazů, kterými je tento jazyk pověstný, kdo nevyniká schopnosti pohotově odhadovat a rychle se orientovat, protože anglická slova mají obvykle velké množství významů v několika slovních druzích bez tvarového rozlišení (work = práce, pracovní, pracovat; row = řada, ulice, hádka, rvačka, průšvih, klapajzna, seřadit, veslovat, setřít, vypucovat žaludek, hádat se). Anglické a americké časopisy uvádí pro pobavení svých čtenářů často příklady gramatických a lexikálních chyb, kterých se dopouštějí Afričané, Aziaté i Evropané v anglicky psaných textech i ve stručných reklamách. Z podobných důvodů hrozí angličtině rozpad na nářečí, protože ustrnulá forma pravopisu vede ke stále větším rozdílům ve výslovnosti i lexikálních významech. Anglické dialekty nebo pidžiny vznikají v bývalých koloniích, pokud vůbec nejsou nahrazovány místními jazyky), např. Indové jsou známí svou vlastní verzí angličtiny, "svou" angličtinu mají Australané, Novozélandané, atp. Ostatně také náš národ vyniká v "úpravách" cizích jazyků: jen v Československu se měří teplo na *džauly* a obdivujeme se hudbě *Mozartově*, zatím co ostatní svět zná *džúly* a *Mócarta*.

Angličtina je oknem do světa jen asi pro desetinu lidí, kteří se je pokoušejí otevřít. Ostatní lidé buď časem rezignují, nebo si hledají okno jiné. Jedním z těchto oken je i plánový mezinárodní jazyk esperanto. Jeho snadnost pro pravidelnou strukturu je dostatečně známa, ale méně se už ví, jaké společenské a kulturní zázemí umožňuje využívat esperanto v praxi.

Světový esperantský svaz (UEA - Universala Esperanto-Asocio) v Rotterdamu nabízí ve své prodejně na 3500 titulů knih, zvukových záznamů na deskách a kazetách a kolem stovky časopisů v esperantu. Vydávají je zemské esperantské svazy (existují v 50 státech) a tématické esperantské sekce a organizace (je jich 57, např. sekce mládeže, lékařů, učitelů, železničářů, šachistů, křesťanů apod.). UEA má v 72 zemích světa síť více než 3000 delegátů, kteří poskytují esperantistům - členům UEA - různé informace a služby, zvláště při cestování. Sekce mládeže si vytvořila Pasovou službu (Pasporta Servo). V jejím rámci dva tisíce členů poskytuje levné ubytování cestující esperantské mládeži. UEA každoročně pořádá Světový esperantský kongres, který se letos v létě uskuteční ve Vídni. Kongresů se zúčastňuje tisíc až pět tisíc účastníků. V hostitelských zemích si zpravidla nad kongresy esperanta bere záštitu některý z čelných politiků pořádající země. Také setkání, která se konají v těsné návaznosti na toto vrcholné setkání

jednoty všeho lidstva, všech národů, mající hledati nové cesty k obecnému blahu lidstva;

4. cestu universálního nového jazyka, latiny snadnějšího a způsobilejšího, jímž bylo by lze všechny lidi všemu potřebnému učiti a všem vzájemně se dorozumívati.

Komenského cestu čtvrtou, kterou je třeba nastoupiti, máme-li se dostat ke křižovatce prvních tří cest, kde bude nutno rozdělit si práci pro moudré uspořádání věcí lidských, podařilo se vytýčiti ... geniálnímu Dru L.L.Zamenhofovi universálním novým jazykem esperantem.

Esperantem se dostalo lidstvu jednoho z nejučinnějších pomocných prostředků k osvobození myšlenek z jazyků národních k snadnému přenášení jich od člověka k člověku na celé zeměkouli. Esperanto úkol tento prakticky koná a není jeho vinou, nevyužitkuje-li se jej dosud jak by toho v zájmu lidstva bylo třeba. ...

Obchodní komora v Ostende koncem minulého roku uspořádala za podpory belgické vlády výstavu 120 čínských firem hledajících nové obchodní kontakty v Evropě. V přípravě byly užívány jazyky anglický, francouzský, holandský, čínský a esperanto. Jak se však ukázalo, hrálo esperanto hlavní roli, a to jak v korespondenci, tak v probíhajících jednáních.

Hlavní belgický pořadatel konstatoval: "Když jsme cestovali do Číny, abychom jednali s šéfy firem, ukázalo se, že naši čínští tlumočníci mají velké nesnáze. Rozřešili jsme je pomoci esperanta." Pan K. Ruig, rada obchodní komory v Nijmegen (Nizozemí), na adresu čínských partnerů prohlásil: "Esperanto je moderní jazyk. Ale esperantisté jsou nemoderní. Zapomíná se na to, že motorem společnosti je ekonomika... Nyní vy, čínští obchodníci, jste zahájili epochu jeho praktického využívání." Starosta Ostende přiznal: "Nyní mám zcela jiný náhled na esperanto. Vždy jsem je považoval za hobby nebo jakési hnutí, ale nyní jsem poznal, jaký může mít význam pro komunikování se vzdálenými zeměmi. Tlumočení, které obstaral Esperantský klub v Ostende, bylo nejplynulejší a nejspokojivější, jaké jsem dosud zažil."

Také na japonských univerzitách je znovu esperanto předmětem zvýšeného zájmu - byla mu věnována výstava na universitě v Tokiu a přednášky na universitě v Kjotu. Se zajímavými přednáškami vystoupil prof. Tuda Yukio z Nagojské univerzity (přednášel také na loňském japonském esperantském kongresu), "Nadvláda angličtiny a japonská volba", na kterou navazovala přednáška prof. Oosawa Takaaki "Esperanto - mezinárodní jazyk 21. století". Společným jmenovatelem bylo odsouzení přežívající jazykové diskriminace.

V esperantu byla vydána monumentální Antologie francouzská literatury 16. až 20. století ve třech svazcích o 1300 stranách. Kromě přehledu literárních děl obsahuje komentáře o autorech a překladatelích. Dílo bylo poprvé představeno veřejnosti v roce 1991 na esperantském kongresu v norském Bergenu.

* **Dnes čtete 200. číslo Bultena Klubu esperantistů v Brně.** Koncem roku 1951 čs. ministerstvo informací pozastavilo vydávání mnoha časopisů a mezi postiženými byly všechny tři esperantské časopisy u nás vycházející. Omezeny byly i možnosti odebírat esperantský tisk ze zahraničí. Heroldo smělo odebírat kupř. jen 100 předplatitelů v celé republice. Stejnou kvótou byl omezen i počet přímých členů Universala Esperanto-Asocio. Brzy následovala likvidace Esperantského svazu v ČSR - vše co obsahovalo byť jen slovo "esperanto" bylo přímo v klatbě. Ale esperantské hnutí nebylo možno potlačit ani násilím a persekucí. Klub esperantistů v Brně se rozhodl zabezpečit nadále informovanost svých členů, podpořit jejich aktivitu a elán ve prospěch esperanta. Proto hned na počátku roku 1952 začíná vydávat svůj věstník BULTENO. Od počátku svým čtenářům přinášel aktuální a zajímavé zprávy z esperantského hnutí, které byly pečlivě vybírány z 11 zahraničních esperantských časopisů a podle potřeby získávány s pomocí zahraničních spolupracovníků.

Bulteno je rozesíláno členům Klubu, významným esperantským pracovníkům, mnoha esperantským kroužkům a klubům v celé republice, osvětovým organizacím i redakcím novin, které časem začaly řadu našich informací přebírat. Bulteno tedy vychází již 40 let 4x až 6x ročně s nákladem 500 - 600 výtisků.

Skizoj pri la historio de japana literaturo (laŭ s-ino Hasegawa Teru - la 1-a daŭrigo)

B. Rakontoj (Monogatarioj)

Monogatario estas ĝenerala nomo de novelsimilaj verkoj en tiu epoko. Preskaŭ ĉiuj aŭtoroj restis nekonataj.

JAMATO-MONOGATARI konsistas el multaj tradicioj

ISE-MONOGATARI, aminda verketo formita per fragmentoj el la vivo de viro pasia, aŭtografio de nobela lirika utaisto

TAKETORI-MONOGATARI, fabela romano kun burleskaj epizodoj, eĉ por infanoj populara. "El bambuo (také) aperis eta knabino. Tiu ĉi fariĝis nedireble bela junulino. Oni nomis ŝin fraŭlino Brilanta. Viroj abele kolektiĝis ĉirkaŭ ŝi, sed neniuj kaptis ŝian koron! Fine proponis sin eĉ la mikado. Kaj ŝia respondo? Nea! Estis nokto, luma kvazaŭ tago. Ŝi foriris al sia patrio - lando de Luno."

GENĴI-MONOGATARI (ĉ. la j. 1000), longa verko de la tiama famega korteganino Murasakiskibu, havas 300 personojn, el kiuj 30 estas ĉefaj. En TAKETORI ni vidas pupojn, sed ĉi tie homojn. Kelkaj plene posedis sian karakteron, eĉ profundan psikopriskribon, kvankam princo GenĴi mem estis tro idealigita. Ĝi estis la unua novelo en la tuta mondo (350 jarojn antaŭ Boccaccio) kaj prezentis klaran spegulon pri la vivo de la tiama nobelaro, kiu faradis nenion krom amuziĝo (muziko, utao, amo ktp.). Virino estis ludilo por viro. Malgraŭ plezura aspekto de tia vivo, en la abismo fluis malgaja duonlumo, kiun la aŭtorino akre sentis. La tutan verkon kovras malhela nuanco nomita de postaj kleruloj "mondo de krepusko". Ni aŭskultu fragmenton:

"Princo GenĴi, alinome Lumo, dum la knabeco sentis la unuan amon al Hujicubo, kromedzino de sia patro-imperiestro, ĉar oni diris, ke ŝi similas al lia mortinta patrino, kiu estis ankaŭ kromedzino de la imperiestro. La princo, bela, saĝa, talenta kaj klera, fariĝis intima kun multaj virinoj. Sole du lin malakceptis. Bujicubo'n li foje perfortis; rezulte naskiĝis infano, kiun oni rigardis filo de lia patro. La afero tre turmentis lian konsciencon. Krom ĉe okazis io malbeninda: lia unua edzino, perfortita de iu nobelo, naskis infanon nomatan Aromo (Kaoru). Ĉu repago al la peko? Lin mordis ĉagreno. Brila vivo lia mallevis kurtenon. Soleco kaj malespero gracie skuis lian koron. Aŭskultu paŝon de Morto ...

Aromo estis malgaja viro. Anstataŭ virinon li amis Budaon. Kontrasto estis lia intima amiko, voluptema princo Belo. Aromo, tamen, poste kaptiĝis je amo. Sekve de kio? La unua amatino mortis, dua lin malakceptis, tria estis forprenita fare de Belo. Fine Aromo estis venkito de la amo - de la vivo."

CUCUMICUUNAGON-MONOGATARI estas dek karakterizaj rakontoj de akre ironia dekadencia aŭtoro. "Bela printempa antaŭtagiĝo. Arĝenta luno lumas, nebuletas ĉerizfloroj. Survoje hejmen de sia amatino juna nobelo ekvidis nekonatan junulinon kaj tuj enamiĝis. Ŝi baldaŭ fariĝos kromedzino de la imperiestro, oni diris al li. Ha, tute ne eblas atendi! Nokte li forprenis ŝin, kiam ŝi kuis en sia duonluma ĉambro. La veturilo rapidas, kuregas en lian hejmon... Sed ho ve, la virino ne estis belulino de li celita, sed ŝia onklino, tamen iam tre bela."

EIGA-MONOGATARI (prospera rakonto) kaj OOKAGAMI (granda spegulo) rakontas la floran historion de la plej potenca kortegano en la mezo de la epoko, la unua verko admire, la alia kritike.

KONĴAKU-MONOGATARI (ĉine: nun-malnova rakonto), aro de tradiciaj rakontetoj, plej ofte budaismaj, el Japanio, Ĉinio kaj Hindio. La japana parto priskribas la popolan vivon, kiun la ceteraj aŭtoroj ne konis kaj malestimis.

C. Eseoj.

TOSA-NIKKI, taglibro de Curajuki, fama utaisto (vidu KOKINŜUO), kiu eĉ larmojn pro la mortinta infano vualis per humoraĵo.

KAGEROO-NIKKI, taglibro de virino, kiu malgaje kaj sincere figuris malĝojan kaj ĉagrenoplenan vivon de edzino ĉiam pli kaj pli malatentata de la edzo en la poligamia socio.

MURASAKIŜIKIBU-NIKKI, taglibro de la sama korteganino, kiu meze de la flora kortego kviete rememoras kaj sopiras la mortintan edzon kaj perditan hejman vivon, sentas solecon, sed profunde observas per siaj akraj okuloj de novelistino.

IZUMIŜIKIBU-NIKKI, taglibro de brilanta, pasia utaistino, reliefiganta sian senbridan amvivon ...en la kvara aŭ kvina tago post la morto de sia amato ŝi jam rendevuas kun lia frato.

SARAŜINA-NIKKI, taglibro de aŭtorino, kiu priskribas sian vivon inter la 12-a ĝis la 60-a jaro, ekde roza sento de revema knabino ĝis posta stadio de senluziigo, kortuŝanta la legantojn.

MAKURA-NO-SOOŜI, verko de la korteganino Sejŝoonagon, saĝa, sprita, sentema kaj iom aroganta persono. Pere de mallongaj ĉapitroj pri ŝia flora kortega vivo ni povas vidi inklinojn kaj gustojn de la aŭtorino kaj de ŝiaj samtempuloj. Stilo akra, konciza, ironia. "En somero ...Vesperol Objektoj rompantaj la intereson: Hundo tage bojanta. Naskejo kun mortinta infano. Klerulo naskiganta nur infaninojn, unu post alia. Senfajra fajrujo. Longa pluvado en la lasta tago de la jaro..."

GENĴI kaj MAKURA-NO-SOOŜI estas nomataj du lumoj de tiuepoka literaturo.

3. KAMAKURA-epoko (1192-1334)

Fine de la antaŭa epoko la pacan dormon de la nobelaro skuis nova armita klaso, la samuraja. Post sangaj bataloj la familio TAIRA (HEIKE) fariĝis la unua reprezentante de tiu klaso, sed kiam ĝi ekpotencis en la ĉefurbo kaj imitis la nobelaron, ĝi perdis sian forton kaj estis ekstermita de la vere samuraja familio MINAMOTO (GENĴI). La mallonga potenco de HEIKE donis grandan frapon al tiamuloj: profunden en ilian koron penetris la ideo, ke la glora vivo estas efemera kaj vanta, kiel instruas budaismo. La influo de budaismo estas rimarkinda karakterizaĵo de ĉi-epoka literaturo.

A. Rakontoj

La tempo naskis novan literaturon de militaj rakontoj, bildigantaj batalojn, konfliktojn inter nobelismo kaj samurajismo kaj subpremon de nobeloj flanke de samurajoj, antaŭe malestimataj.

HEIKE-MONOGATARI priskribas la 20-jaran historion de la familio HEIKE, kiu per armilo forprenis la sidejon de la nobelaro, sed asimilis sin al ĝia nobleca-virineca kulturo kaj fariĝis venkito de la fera mano de GENĴI, kiu poste fondis sian samurajisman registaron en Kamakura. Disfalo de nobelaro, morala kaj fortika firmiĝo de samurajismo. La kompatinda viktimo de tiu transiro, la familiaro HEIKE, donas tragedian karakteron al la verko. La verkon trapenetas la malgaja budaisma vivkoncepto. La lastan paĝon fermas bonziniĝo de la eks-imperiestrino, filino de familia ĉefo kaj sola vivanto post enmariĝo de la tuta familio, paren caro kaj amikaro kune kun la imperiestro, ŝia fileto.

